

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. כגון שנפלו לה בשדה אחרת דקא כליא קרנא.....2
- ב. ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה אמר שלש לוח אמר שתיים קדים מלוה ואכלינהו לפירי ... פירות בחזקת אוכליהן קיימי ... קרקע בחזקת בעליה עומדת התם מילתא דלא עבידא לאיגלווי היא הכא מילתא דעבידא לאיגלווי היא ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא מטרחינן.....2
- ג. מלוה אומר המש לוח אומר שלש אמר ליה אייתי לי שטרך אמר ליה שטרא אירכס לי ... מלוה נאמן מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי.....5
- ד. האי משכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף6
- ה. היכא דכבשיה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי ... איבעי ליה למחויי לא אימחא מאי איהו הוא דאפסיד אנפשיה.....8
- ו. אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתי ... הכל כמנהג המדינה 9
- ז. על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא 9
- ח. ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים.....10
- ט. אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו ... בדמי מסלקינן להו.....11
- י. שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט.....12
- יא. ובעל חוב ליתומים.....12
- יב. בעל חוב גובה את השבח ... אפי' שבח המניע לכתפים.....14
- יג. אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב ... שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו.....15
- יד. המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין.....16
- טו. שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום.....16
- טז. שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום.....19
- יז. שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום.....20
- יח. שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך ... עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך.....22

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

י"ט. האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן 23

דף קי.

א. כגון שנפלו לה בשדה אחרת דקא נליא קרנא

כבר התבאר במסכת כתובות דף ע"ט: ולעיל דף קט: שאשה נשואה שנפלו לה בירושה עבדים אף על פי שהם זקנים שאינם ראויים אלא למלאכה קלה¹, יש אומרים² שיכולה לעכב עליו מלמכרם, ויש אומרים³ שהכל תלוי ברצון הבעל.

נפלו לה זיתים וגפנים זקנים⁴, ואין לה בגוף הקרקע כלום, או אפילו יש לה בגוף הקרקע אבל עושין כדי טיפולן⁵, לא ימכרו⁶, ואם האילנות בשדה שהקרקע שלה ואין האילנות עושין כדי טיפולן ימכרו לעצים ויקחו בדמיהם קרקע והוא אוכל הפירות.

ב. ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה אמר שלש לזה אמר שתים קדים מלוה ואכלינהו לפירי ... פירות

¹ אך אם אינם ראויים לשום מלאכה לכו"ע ימכרו כדמשמע מהב"י בדעת הטור
² שו"ע פה יד וכדעת הרמב"ם שפסק בעבדים כרשב"ג, משום שבח בית אביה, וכתב הח"מ (ס"ק לד) שאם הוא אינו רוצה למכור אינה יכולה לכופו, דהא אפילו עז להלכה שאין לה רק חלב אוכל והולך עד שיכלה הקרן, כ"ש בעבדים זקנים כשיש דבר שיכול להחשב כקרן, שמשתמש והולך אף על פי שלא ישאר לה קרן.
³ טור בדעת הרא"ש, שאם אינו רוצה למכור אינה יכולה לכופו למכור, ואם הוא רוצה למכור אינה יכולה לעכב עליו, וגם בזה נראה שהמחבר פסק כהרמב"ם, והרמ"א לא הגיה עליו.
⁴ לשון המשנה דאיירי בזקנים, וכן כתבו כל הפוסקים, ונראה שהרמב"ם והשו"ע השמיטו פרט זה כאן, מפני שמחלקים בחילוק הירושלמי בין עושין כדי טיפולן או לא, ואם אינם זקנים הרי עושים כדי טיפולן ובלא"ה לא ימכרו
⁵ כאוקימתא דירושלמי, דכיון שעושין כדי טיפולן, והיינו שאין ההוצאות יתירות על ההכנסה מהפירות, והרי יש כאן דין קרן.
⁶ שו"ע סימן פה סעיף יד, ובוזה כו"ע מודים שיכולה לעכב שלא ימכור, משום שבח בית אביה, דלא פליג ת"ק בזה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

**בחזקת אונל'יהו קיימי ... קרקע בחזקת בעל'יה עומדת
התם מילתא דלא עבידא לאיגלו'יי היא הנא מילתא
דעבידא לאיגלו'יי היא ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא
מטרחינן**

למרות שבכל ספק שנולד בין המשכיר והשוכר, יד המשכיר על העליונה,
שהוא נקרא מוחזק⁷.

מכל מקום שטר שכתוב בו ראובן⁸ השכיר ביתו לשמעון בכך וכך לשנים
סתם, ולא הוזכר בו לכמה שנים, המשכיר אומר לשתי שנים השכרתיו לך
בסך זה, והשוכר אומר לשלשה שנים השכרתו לי בסך זה, וקדם השוכר ודר
בו שלש שנים, אין מוציאין מידו עד שיביא המשכיר ראיה, אף על גב
דקרקע בחזקת בעל'יה עומדת חיישינן שמא היום או למחר יביא השוכר
עדים שהוא כדבריו והיינו צריכין להחזיר לו ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא
מטרחינן.

⁷ שו"ע ורמ"א ונו"כ ש"ב מז, כגון שחלוקים ביניהם לכמה זמן השכיר לו, ובכנה"ג הביא ג"כ בכמה מקומות
מדברי הפוסקים אימתי אמרינן קרקע בחזקת משכיר קיימא, ומבואר בדבריו שלא אמרו כן אלא כגוף
הקרקע, אבל לגבי זכות ההשתמשות בחזקת שוכר קיימא, ובסימן קמ (הגה"ש אות קצג) כתב בשם תומת
ישרים שנשאל כיון דשכירות ליומיה ממכר הוא למה אין השוכר נקרא מוחזק, עיין שם, ועי' בדבריו בסימן
קצב (הגה"ש אות ב), סימן רה (הגה"ש אות ה), סימן רכז (הגה"ש אות לא), סימן שיב (הגה"ש אות עד והגה"ש
אות לא). ובבאר הגולה (סימן שמו) כתב בשם תשובת הרא"ש דקרקע בחזקת בעלים קיימא לכל ספק הנולד
ביניהם אם בא לשנות ממנהג המדינה, ועי' קצה"ח (סימן מב סק"ב).

⁸ שו"ע ונו"כ ש"ז ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לפיכך יש מי שאומר⁹ אם מתו העדים ונשתכח הדבר מפני אחרים עד שיראה לב"ד שלא יוכל השוכר לברר עוד דבריו¹⁰, והוא באופן שאין לו מגו כגון שלא יוכל לטעון פרעתי או לא היו דברים מעולם, ויש עדים שאכל הפירות¹¹, מוציאין מיד השוכר לשלם למשכיר מה שדר בו¹², מטעם דקרקע בחזקת בעליה עומדת.

וכן שדה שירד לתוכה בתורת משכונא בשטר שכתוב בו סתם הלוח טוען לב' שנים והמלוה לג' שנים ואכל פירות השנה השלישית¹³. דינו כנזכר.

ודוקא אם כבר דר בו אין מוציאין מידו מטעם אטרוחי בי דינא, אבל אם עדיין לא דר בו אין מניחין לו לדור בו, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, אם לא שיש לו מיגו, כמו שיתבאר¹⁴.

⁹ ולכאורה היה נראה דלאו דוקא אם המה מחולקים בלשון השטר שכתב בו שנים סתם דזה אומר שתי שנים וזה אומר שלש שנים היה, אלא ה"ה בכתב בפירוש שהשכירו לשלש שנים וזה אומר כבר כלו וזה אומר עדיין לא כלו, וקדם ודר בו השוכר שנה השלישית, דאין מוציאין מיד השוכר כיון דאיכא לברורי ע"י עדי השטר, וגם אפילו ליכא שטר כלל אלא שהשכירו לו בעדים לשלש שנים ומחולקים השוכר והמשכיר מתי כלו הג' שנים, ג"כ אין מוציאין מיד השוכר אם קדם ודר בו כיון דיכולין לברר, דהא כתב הטור הנ"ל ז"ל, דנשתכח הדבר מפני אחרים כו', דמשמע הא אם אין ברור שנשתכח מפני אחרים אין מוציאין מיד השוכר. והא דכתבו הטור [והמחבר] האי דינא בבבא בפני עצמה בכתב בשטר שנים סתם, ולא כתבו כן בבבא שלפני זה בהשכירו לו ל' שנים כו' דאם קדם השוכר ודר בו דאין מוציאין מידו, משום דהם נמשכים אחר לשון הגמרא [ב"מ ק"י ע"א] ובגמרא הוה מעשה הכי דהשכיר בשטר דכתב בו שנים סתם. מיהו י"ל דדוקא בכתב בשטר "שנים סתם" דהוא מילתא דרמיא עליה דעדים לאדכורי ולפרש לשון השטר בכמה שנים היה הקנין לפניהם, ולפעמים הולכין העדים לדרכן ומוסרים הדברים לאחרים שביניהן, בכה"ג דוקא אמרו דאיכא לברורי, משא"כ כשכתב בשטר ל' שנים ואין בו זמן, דאין מוטל על העדים לאדכורי מתי יתחיל זמן השכירות, בכה"ג ליכא לברורי מיקרי. וכן נראה עיקר ודו"ק סמ"ע שם יא

¹⁰ ומשמע אף על פי שמתו העדים צריך שיראה לב"ד שלא יוכל לברר וכ"כ בהגהות אלפסי פ' המקבל וז"ל כ' רא"ז אף על פי שמתו העדים אפשר שיתברר הדבר כי שמא העדים או בעלי דינים גילו הדבר ברבים ועשוי הדבר להתגלות. ש"ך ס"ק ט

¹¹ דאל"כ אפי' היכא דלא אפשר לברורי אין מוציאין מידו מטעם דאית ליה מגו דלא אכלתי וכן מיירי בענין דלית ליה מגו דלקוח דאל"כ נאמן במגו כדלקמן ס"ס זה ואף שהראה השטר בב"ד מ"מ אי בעי כביש לשמריה וכ"כ הריב"ש ס"ס של"ו ושם"ג ע"ש וגם לא שייך לו' דכיון שכ' בשטר שנים סתמא לסייע ליה ללוח דמשמע שתים כדאמרי' לעיל סי' מ"ג ס"ב גבי סלעין דכיון דהניחו לוח למלו' לאכול פירות של שנה שלישית איתרע ליה סהדות' דשטרא ע"ש ועוד דבס"י מ"ג נמי אי אית ליה מגו נאמן וכמ"ש בסמ"ע שם ס"ק ל"ב. ש"ך ס"ק ז

¹² נראה דהכא מוציאין מידו אפי' אכל ג"ש קודם שתבעו לדין דאין טעם לחלק בכך והא דנקט הטור והמחבר בריש' קדם ואכל אחר בעל הפירו' אומר ג' כו' משום דלישנא דש"ס נקטו ובש"ס מעשה שהיה כך היה א"נ לרבותא דרישא נקטו הכי דאפי' קדם ואכל אחר שתבעו לדין לא מפקי' מיניה במילתא דעבידי לאנגלווי ודו"ק. ש"ך יא

¹³ סמ"ע שם י

¹⁴ סמ"ע שם יב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**ג. מלוח אומר חמש לוח אומר שלש אמר ליה אייתי לי
שטרך אמר ליה שטרא אירכס לי ... מלוח נאמן מגו דאי
בעי אמר לקוחה היא בידי**

דר בו השוכר¹⁵ כבר שלש שנים וכבש השטר וטוען לחמש שנים שכרתיו והמשכיר אומר לא השכרתיו לך אלא לשלשה שנים, ואומר לו הבא שטרך וטוען השוכר שנאבד, ואין שם עדים שהיא מושכרת לו וגם המשכיר לא מיחה בו תוך השלש שנים, נאמן השוכר בשבועת היסת במגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי, שהרי החזיק בה שלשה שנים¹⁶ וזה לא מיחה בו.

וכן בשדה ממושכנת¹⁷ אם דר בו שלוש שנים וטוען שהושכנה לו לחמש שנים ואומר שעדיין יש לו להחזיק בתורת משכונא ב' שנים, ונאבד השטר דינו כן ונאמן במיגו דלקוחה היא בידי.

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם ד

¹⁶ ודלא כיש חולקין [רבינו יונה ב"ב ל"ג ע"א ד"ה כי] בשטר, ע"ש. שכתב דאינו נאמן אלא כשטען שלא היה לו שטר משכונא מעולם, דכשהיה לו שטר איכא ריעותא, דמדרך הבריות לשמור שטר משכונתם היטב לראיה שלא יטעון הלוח כבר כלו שני המשכנתא וכתב שם [הטור סעיף ח'] בשם רבינו יונה [שם] ז"ל, הא דלא חשבינן זה למיגו להוציא, לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לה' שנים בחזקת דנעל גדר ופרץ, עכ"ל. סמ"ע שם יד וקנ"ג. ואני כתבתי לעיל ס"ס ק"ן דגם רבי יונה מודה כאן ע"ש. ש"ך ש"ז יב ובקנ"ט ש"ך האריך להוכיח כדעת ר' יונה ופוסק כרב פפא בב"מ ק"י [ע"א] דאינו נאמן במיגו, דשטר משכונא כיון דלגוביינא קאי מיזהר זהיר ביה, והאי כיון דלא זהיר ביה ודאי משקר, ולא מהני מיגו והביא הרב' פוסקים שם"ל כן ומסיק וכת' ז"ל ואף שכל זה נ"ל ברור מ"מ לא מלאני לבי לחלוק על הר"ף והרמב"ם והרא"ש והנמשכים אחריהם אך כיון דהרבה, פוסקים חולקין עליהם ואשלי רברבי נינהו וגם נרא' עיקר בש"ס כדבריהם ע"כ נ"ל עכ"פ להורות דהוי ספיקא דדינא ולכך נגד פירות שלא אכל עדיין אמרינן קרקע בחזקת מרא קמא עומדת והמע"ה, ודוקא במשכנתא בנכיתא דלגוביינא קאי משום החוב, אבל במשכנתא דסורא או בשכירות דלאו לגביית חוב קאי ולא זהיר בשטרא, נאמן במיגו אף לענין פירות שיאכל, אבל [על] הפירות שכבר אכל נאמן אף במשכנתא בנכיתא. ועיין או"ת שם

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם וקנ"ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ודווקא¹⁸ שאין עדים שהיא מושכרת או ממושכנת בידו¹⁹, וגם אין קול²⁰, וגם בעל הקרקע לא מיחה, הא לאו הכי אינו נאמן.

ד. האי משכנתא דסורא דנתני הכי במישלם שניא אלין

תיפוק ארעא דא בלא נספ

כבר התבאר לעיל דף סז: המלוה את חברו²¹, ומשכן לו בית או שדה אסור לו לאכול פירות השדה או לדור בבית, שהרי המלוה מקבל יותר ממה שהלוה, ואפילו אם בדעתו להחזיר ללוה את שוי הפירות או השכירות אסור שהרי זו רבית על מנת להחזיר.

בפוסקים נמנו כמה צדדים בהיתר אכילת פירות משכנתא, יש שמותרים לכתחילה יש אסורים משום אבק רבית ויש שהם רבית קצושה.

שלוש סוגי משכנתא הוזכרו, משכנתא דסורא, משכנתא בנכיתא, ומשכנתא בלא נכיתא²².

ושני אופני משכון ישנם, אתרא דמסלקי שיכול הלוה בכל עת שירצה לפרוע חובו לסלק את המלוה מהקרקע, ואתרא דלא מסלקי שאינו יכול לסלקו בכל עת אלא לפי הסיכום ביניהם.

משכנתא דסורא

משכנתא דסורא, מותר לדברי הכל, דהיינו שממשכן לו בית או שדה על מנת שיאכל פירותיו כל ימי המשכונא, ומשכנה לו לשנים ידועות וכותב לו בשטר המשכנתא, או

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם ושם

¹⁹ קשה דכאן סתם הדברים ולעיל סי' ק"ן סעיף ג' הביא די"א דאם אכלה ג' שנים אח"כ נאמן והיה אפשר לו' דמיירי כאן שיש עדים שמשכונא היא אצלו ואינם יודעים לכמה שנים דבכה"ג לכ"ע אינו נאמן וכמ"ש שם אך דין זה הוא מה' המגיד ובב"י סי' ק"ן ב' שהרשב"א חולק על ה' המ' ולפ"ז לא היה הרשב"א חולק ודוק וצ"ע. ש"ך שיו יג

²⁰ דבקול הורע כח המגו. ש"ך קנ ה

²¹ שו"ע ונו"כ קעב א

²² ולמרות שבגמ' הוזכר קיצותא והוזכר שצורבא מרבנן צריך להחמיר לא לאכול במשכנתא דנכיתא בפוסקים לא הוזכרו דלית דינא הכי עיין ברית יהודה פרק יד הערה ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אומר לו²³ בעת קנין המשכנתא, שבחלוף שנים הללו שסיכמו ביניהם תחזור הקרקע ללוח בלי כסף, מותר, ואפילו מרחיב הזמן הרבה שאין מגיע לכל שנה אלא דבר מועט, כגון שהלוחו מאה והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור קרקע זו לבעליו, חנם, והיה שכירות אותה קרקע שזה אלף בכל שנה, מותר. למרות שנמצא שקיבל את הקרקע רק בעשר כל שנה, ונמצא שקיבל הרבה יותר מסכום ההלואה, שמכיון שבתום הזמן אין הלוח משלם כלום נמצא שלא היתה כאן הלואה²⁴, ואין זה אלא כמי ששכר בפחות.

וכן אם התנה בעל הקרקע עמו שבכל זמן שירצה הלוח יוכל לסלקו מהקרקע, וינכה ממנו לפי חשבון ההלואה ולפי השנים שעברו, כגון שיביא לו מעות ויחשוב לו עשר בכל שנה, ויסלקו מהשדה או מהבית והוא יחזיר לו שאר דמים ויסתלק, מותר, שמאחר שאין כח ביד המלוה לגבות מחובו כלום ולהחזיר הקרקע ללוח, אינו אלא שכירות.

י"א²⁵ שהיתר משכנתא דסורא אינו אלא כשכל אחריות הפסד השדה או הבית הוא על המלוה, ואף אם יארע אונס לא יוכל לגבות ההלואה, אבל אם יש ללוח אחריות להחזיר ההלואה במקרה ונפסדה הקרקע אסור, ואפילו אם נותן ללוח דבר קצוב לשנה כדי שיקבל אחריות.

משכנתא בנכיתא

לדעת המחבר בשו"ע כל משכנתא שאינה משכנתא דסורא אסור, אולם דעת הרבה אחרונים וכן פסק הרמ"א²⁶ שאפילו בלא משכנתא דסורא יש היתר ללוות. כיצד, אם הלוח לזמן קצוב, כך וכך שנים, אם הלוח יוכל לסלקו תוך הזמן, בכל עת שירצה²⁷, ומנכה למלוה עבור אכילת פירותיו או דירתו בביתו²⁸, כל שנה ושנה מסכום ההלואה אפילו דבר מועט²⁹, זהו הנקרא "משכנתא בנכיתא", ומותר³⁰ בין בבית ובין בשדה ויש מחמירים בבית³¹. ויש מתירים³² באופן זה רק אם אינו יכול לסלקו בכל עת³³, בין אם

²³ צריך להתנות בפירוש ש"ך א

²⁴ ועיין ברית יהודה ש הערה י האם אינה הלואה כלל לכל דיניה.

²⁵ יש מי שאוסר במחבר שם ג וודאי שלמי שמתיר משכנתא בנכיתא להלן אין בזה צד איסור.

²⁶ שם

²⁷ רמ"א שם כדעת הרשב"א

²⁸ ועיין שו"ת מהר"ש הלוי יו"ד יג שמסתפק באם התנו ביניהם שהמלוה יפרע דמי השכירות או המס עבור

הבית הממושכן אם נחשב נכיתא

²⁹ ואין לכך שיעור ואפילו בפחות משיעור שדה אחוזה. ש"ך שם ו

³⁰ אפילו שיש כח ביד המלוה לגבות חובו עיין ש"ך ז ודלא כלבוש ועיין ברית יהודה הערה כו בביאור

מחוקתם

³¹ רמ"א שם וכן הסכמת הרבה אחרונים

³² דעת הראב"ד פ"ו ממלוה ולוח ה"ח

³³ שאם יכול אינו דומה למכר אלא להלואה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כך מנהג המקום בין אם כך התנו³⁴, אלא כעבור זמן מה. ומותר אפילו לאחר שעבר הזמן³⁵. ויש לחוש לדבריו³⁶.

ואם התנו שבתחילת כל שנה יוכל לסלקו, אבל בתוך השנה אינו יכול, הרי זה כאילו אינו יכול לסלקו בכל עת³⁷.

ואם לא מנכה לו כלום מדי חודש או שנה³⁸, אלא רק בשעת הפרעון ינכה רטרואקטיבית, אסור לכל הדעות, וכל שכן אם אינו מנכה לו כלל, והוי אבק רבית.

וכל זה אינו³⁹ אלא אלא כשאחריות המשכונות על המלוה. אבל כשהלוה כותב לו אחריות על שאר נכסיו, ולא יוכל להגיע למלוה שום הפסד, אסור. אולם אם הוא בענין שאם יפול הבית או ישרף יגיע הפסד להמלוה בנכוי זה שצריך לנכות לו בעד כל השנה, אף אם לא ידור בה אלא יום אחד, ולא יצטרך הלוה ליתן לו בית אחר לדור בו עד תשלום השנה, שנמצא המלוה מוריד עצמו לספק הפסד במה שמתחייב לנכות לו דבר קצוב לכל שנה כי שמא ידור בו מעט שלא תשוה השכירות כל כך, מותר⁴⁰.

משכנתא בלא נכיתא

משכנתא⁴¹ שהמשכיר אוכל פירות או דר בבית ואינו מנכה כלל מסכום ההלוואה והלוה יכול לסלקו בכל עת שרוצה על ידי פרעון חובו הרי זה לכו"ע רבית קצוצה.

ואם אין הלוה יכול לסלקו תוך הזמן, י"א⁴² שאפילו בלא נכיתא כלומר שמנכה לו כל שנה מותר. וי"א⁴³ שאין חלוק אם יכול לסלקו או אינו יכול, אלא בשניהם בנכיתא שרי, בלא נכיתא אסור. ויש להחמיר כדעה זו.

ה. הינא דנבשיה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי ...

איבעי ליה למחויי לא אימחא מאי איהו הוא דאפסיד

אנפשיה

³⁴ עיין ברית יהודה שם כה

³⁵ ש"ך יד

³⁶ שו"ע הרב נב שם

³⁷ ש"ך כו

³⁸ מהר"ש הלוי שם

³⁹ רמ"א שם

⁴⁰ שאין זה ריוח ברור למלוה ולא חששו בו משום רבית בממשכן את ביתו שהוא כעין מכר קצת.

⁴¹ ש"ך ז שם ועיין בחו"ד ב שם שבבית לכו"ע לא הוי רבית קצוצה. עיי"ש

⁴² מור בשם רש"י ורא"ש

⁴³ ב"י בשם רשב"א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

מי שירד⁴⁴ לתוך שדה אחת בתורת משכונא שוב אין לו בה חזקה. במה דברים אמורים שידוע שבתורת משכונא ירד לתוכה, אם בין הבריות אין הדבר מפורסם, בבירור ואין כאן אלא קול בעלמא⁴⁵.

ומכל מקום עצה טובה לממשכן למחות בסוף כל ג' וג', שמא יכבוש זה שטר המשכונא אחר שישתכח הדבר ויטעון לקוח הוא בידי, כההוא דמשכן פרדיסא לחבריה לעשר שנין, שהתבאר לעיל דף עב.

ו. אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש

הורדתיו ... הכל כמנהג המדינה

אריס שירד לשדה וטען האריס שהתנה שיטול החצי, ובעל השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השליש, הולכים אחר מנהג המדינה ואם המנהג הוא לתת חצי הולכים אחרי נמנהג למרות שיש לבעל השדה מינו שיכל לומר שהוא שכירו ולא אריסו⁴⁶.

דף קי:

ז. על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיוז

דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמא

⁴⁴ שו"ע ונו"כ קנ א

⁴⁵ והמחזיק עצמו מודה ואומר שבתורת משכון בא לידו ושאו"כ קנאה. שמ"ע שם א

⁴⁶ והנה מכאן נסתעף הדין דא"א מינו במקום מנהג, עי' שו"ך בס"י פ"ב בכללי מינו [סק"ב]. והתומים שם [כללי מינו ס"צ] כתב די"ל דאף ר"ג מודה בעלמא דאומרים מינו במקום מנהג, והכא שאני כמ"ש הר"י בש"מ [שם ק"י ע"א] דהוי מינו במקום קול. והנתיבות [בקיצור כללי מינו סכ"ג] העלה לחלק בין יש לו מינו בעיקר המנהג כיוור"ד סי' ק"ס [בשו"ך ס"ק כ"ח] להכא, דע"כ עשה הפועל מלאכה בתוך שדהו, רק הספק אם בשכיר יום או באריסות למחצה או לשליש או לרביע, משו"ה לא הוי מינו. ולכאורה י"ל כאן דאין זה מנהג קבוע דהא צריכין לידע אם היא עידית או בינונית וזיבורית כמ"ש בש"מ, וזה טעם הר"י שכתב טעם אחר. ובוה יש לפרש דברי המרדכי [ב"מ סי' שצ"ז] המובא בשו"ך [שם] ויל"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

היתומים⁴⁷ שהשביחו הנכסים דינם כמקבלי מתנה, שאין בעל חוב גובה משבת הבא מחמת הוצאה אפילו אם החוב כנגד השדה והשבת, דלא אפסדוה כלום במאי דמשבחו ולמה יפסידו.

אבל אם שבחו נכסים מאליהם והוא נושה בהם שיעור הקרקע והשבת, גובה את השבת כולו⁴⁸.

ואם עשאה לו אפותיקי אז גובה אותה עם שבחא ואפילו אין בחוב אלא כנגד השדה לבד, דאמר להו ארעאי הוא דאשבח,

מכל מקום אית להו ליתמי דין היורד לשדה חבירו שלא ברשות דהיינו שידו על התחתונה, אם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו הוצאה שיעור השבח, ואם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה.

בעל חוב⁴⁹ שבא לטרוף מיתומים שבח הבא מחמת הוצאה, והיתומים אומרים אנו השבחנו בהוצאתינו, ואין בעל חוב גובה זה מן היתומים, ובעל חוב אומר שמא אביכם השביח וקרנא ושבחא הוא שלי דאסיקנא ביה שיעור ארעא ושבחיה, על היתומים להביא ראיה, שהרי הקרקע בחזקת אביהם⁵⁰ הוא ומסתמא הוא שהשביחה⁵¹. וי"א⁵² דאם לא עשאן אפותיקי, עליו להביא ראיה.

ח. ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים

⁴⁷ שו"ע ונו"כ קטו ד

⁴⁸ ולמרות שברמ"א כתב שרק באפותוקי גובה עיין בש"ך שם לב שהכריע כדעת המחבר.

⁴⁹ שו"ע ונו"כ קטו ה

⁵⁰ קמ"ל"ן בזה דאף שבע"ח טוען שמא והיתומים טוענין ברי, אפ"ה עליהן להביא ראיה, והיינו טעמא, דמוקמינן השדה כמות שהיא אחזקתו שהיתה גם ביד אביהן כן. סמ"ע שם כב

⁵¹ עיין בש"ך שהאריך בראיות לפסוק כדעת הרמב"ם דאפי' בלא עשאו אפותיקי על היתומים להביא ראיה

⁵² רמ"א שם דבשלמא באפותיקי דלא מצי יורש לסלק למלוה בזווי א"כ הוה הקרקע ודאי לגובינא וספק אי מגיע ליורשים דבר הו"ל ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, אבל בלי אפותיקי דהיה יורש מצי לסלק בזווי א"כ היורש מוחזק והמוציא ממע"ה, והש"ך (סקל"ד) הכריע כדעת מחבר, ועיין תומים שאין דבריו מוכרחים. אורים לט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בדבר המזיק לרבים⁵³, אף אם סמך בהיתר צריך לסלק הנזק, אלא שהצבור נותנים לו דמי סילוק הנזק, ואם הדבר ספק אם קדם בהיתר או לא, צריך לסלק עכ"פ, ואין הצבור צריכים לשלם לו⁵⁴.

ט. אייתו יתמי ראייה דאינהו אשבחו ... בדמי מסלקינן להו

הביאו היתומים⁵⁵ ראייה שהם השביחו על ידי הוצאתם, שמיין להם השבח וההוצאה ונוטלים הפחות שבשניהם, שידם על התחתונה כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ומעלה אותה להם חלקם בדמים.

במה דברים אמורים כשעשאה שדה זו אפותיקי⁵⁶ דאמר ארעאי הוא דאשבח, אבל אם לא עשאה אפותיקי אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדמים מסלקין אותו⁵⁷, ואם רצו נוטלין מהקרקע שיעור שבח שלהם. ויש אמורים⁵⁸ דכל זה דוקא כשלא היה החוב כנגד הקרן והשבח, לכך שמיין להם השבח וההוצאה, ונוטלים הפחות אבל אם היה החוב כנגד שניהם נוטל הכל ואינו נותן להם ההוצאה כלל⁵⁹.

⁵³ רמ"א קנה כב, וקודם צריך לסלק הנזק ואח"כ יגבה מן הצבור הוצאותיו, דאל"כ אין מי שיתעסק בגביית המעות ונמצא זה מזיק לעולם. סמ"ע. ומשמע בתומים סימן ד דדוקא בצבור, כגון בני עיר, אבל רבים שותפים דינם כיהיד. ובמנח"פ מסתפק גם בצבור כשיש ממונה שבידו לעשות כל צרכי העיר.

⁵⁴ מכיוון שצריך לסלק קודם קבלת הדמים, הרי חייב לסלק ממ"ג, וכשיבא לגבות אמרינן הממע"ה. ועי' רמ"א מה שכתב ומוזה יש ללמוד וכו', והיינו שלעולם צריך לסלק הנזק מן הצבור, ואף אם יש לו תביעת דמים, ואח"כ יתעצם בדין ויגבה מה שיכול לגבות.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ קמו ו

⁵⁶ דאפי' אסיק ביה שיעור ארעא ושבחא ועשאה אפותיקי צריך לשלם ההוצא' להיתומים וכן הוא בכל הפוסקים והוא מוכרח בש"ס ודלא כב"י. ש"ך

⁵⁷ ז"ל הש"ך ולפי מ"ש ס"א דהעיקר בהראב"ד וסייעתו דיכול הב"ח לומר לדידי שויא האי ארעא כדי חובי א"י לסלקו מהקרקע בדמים עד שיתנו לו כל חובו ולא ינכו לו כלום ואפשר דר"ל מסלקין אותו בשנותני' לו כל חובו עכ"ל.

⁵⁸ רמ"א שם

⁵⁹ הוא דעת התוספות (ב"מ טו: ד"ה כגון) דס"ל דאף ממה שהשביחו יתומים בע"ח גובה ואין נותן הוצאה כלל דברא כרעיה דאבוה והרי הוא כמו לזה עצמו, אם לא בדלא מסיק שיעור שבחא דאו כל העודף ליתומים, אבל בעשהו אפותיקי אזי צריך לשלם ליתומים עכ"פ הוצאות. ואי קשה א"כ גרוע גרעיה בשלא היה אפותיקי היה נוטל בלי הוצאות ועכשיו ישלם הוצאות, לגבי יתומים אין משגיחין בזה דזהו בעצם חומרא לגבי יתומים דישלמו הם שבחם לבע"ח ודי דנימא כן בלי אפותיקי, כ"כ התוס' דבהא חלוק דין יתומים מדין לוקח. ועיין תומים לעיל ס"ק דזהו אפילו בדלא כתב דאקני כלל דלגבי יורשים אין צריך דאקני כלל. ולענין הלכה הכריעו כל אחרונים דלא כתוס', דאין גובה משבח יתומים והכי קיימא לן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

י. שלשה שמיזן להם את השבב ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט

כבר התבאר במסכת ב"ק דף צה: הבכור נוטל בירושתו פי שנים בנכסים המוחזקים לאביו ובאו לרשותו⁶⁰, אבל אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוים לבא⁶¹ לאחר מיתת האב

אף בדבר שהוא בעין אין הבכור נוטל פי שנים בשבב שהשביחו הנכסים⁶² לאחר מיתת אביהם⁶³, ואם אי אפשר להפריד השבב⁶⁴, נוטל הבכור פי שנים בגוף הנכסים ונותן לפשוט הפרש השבב. כגון שגוף הנכסים, דהיינו הקרן, היה שוה 90 וזו ואם בן מגיע לו 60 ולפשוט 30, והשביח לאחר מיתה ועמד על 100, נוטל הבכור שתי שלישי מהקרן, והוא שוה 66 ושני שלישי, ומשלם לפשוט 3 ושלישי, שהרי באותן 6 ושני שלישי של הריוח לא מגיע לו פי שנים, אלא חולקים בשוה.

יא. ובעל חוב ליתומים

⁶⁰ שו"ע ונו"כ רעה ג, והיינו שהנכסים בעין וכבר באו לרשות האב.
⁶¹ שנאמר בכל אשר ימצא לו, ודרשינן פרט לראוי לבא, וכתב בכנה"ג בשם הרש"ך שאפילו צוה האב שיטול בראוי, אין שומעין לו. ועיין פתחי חושן חלק ט פרק ב סעיף כח – מה בפרטי דין זה
⁶² ועיי"ש בשו"ע סעי' ובמה דברים אמורים כשהשבב בא ע"י שנשתנו הנכסים ממה שירשו, כגון פירות שעדיין היו בפריחה ואחר מיתת האב נעשו פירות, או תבואה שהיתה עדיין שחת ואח"כ נעשו שבלים, אבל אם לא נשתנו אלא שהשביחו, כגון שהיו כבר פירות אלא שגדלו אח"כ, או אילן קטן וגדל אח"כ, וכן קרקע שנודבלה, נוטל פי שנים גם בשבב.
⁶³ שו"ע ונו"כ שם ו דהשבב הבא לאחר מיתת אביהם השיב ראוי, אבל המאירי כתב דאין הטעם מדין ראוי, שיש שבב שבא מגופו ואפ"ה אינו נוטל, כתב בדברי משפט שאם הבכור טוען שאין שבב וכולו קרן, והיורשים טוענים שיש כאן שבב ששיבחו נכסים לאחר מיתה, על היורשים להביא ראיה, שהרי בגוף הקרן לעולם נוטל הבכור, אלא שהספק הוא אם צריך לשלם עבור השבב, נקרא הבכור מוחזק.
⁶⁴ ובסמ"ע (סק"י) משמע שגם בשווי השבב חולקים בגוף הקרן, ולשונו צ"ע, אבל הש"ך (סק"ג) כתב בשם שו"ת דברי ריבות כמ"ש, ודעתו דלא כמשמעות הסמ"ע, שאין הפשוט יכול לומר תן לי חלק בקרן בעד חלקי שבב, ואפילו יש בו שיעור חלוקה, ונראה הטעם דמ"מ זכה הבכור בגוף הקרן משעת מיתת האב.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כבר התבאר שהיתומים שהשביחו⁶⁵ נכסי אביהם, בעל חוב הבא לגבות מהקרקע אינו גובה משבח הבא מחמת הוצאה אפילו אם החוב כנגד השדה והשבח⁶⁶, וי"א⁶⁷ שהשבח היתר על הוצאה גובה מהם

אבל אם שבחו נכסים מאליהם והוא והחוב הוא כנגד הקרקע והשבח, גובה את השבח כולו, וי"א⁶⁸ שאינו גובה.

ואם עשאה לו אפותיקי אז גובה אותה עם שבחא ואפילו אין בחוב אלא כנגד השדה לבד, מכל מקום אית להו ליתמי דין היורד לשדה חבירו שלא ברשות דהיינו שידו על התחנתונה, אם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו הוצאה שיעור השבח, ואם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה⁶⁹.

הביאו היתומים⁷⁰ ראייה שהם השביחו על ידי הוצאתם, שמין להם השבח וההוצאה ונוטלים הפחות שבשניהם, שידם על התחנתונה כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ומעלה אותה להם חלקם בדמים. במה דברים אמורים כשעשאה שדה זו אפותיקי דאמר ארעאי הוא דאשבת, אבל אם לא עשאה אפותיקי אם רצו היתומים לסלק בעל חוב בדמים מסלקין אותו, ואם רצו נוטלין מהקרקע שיעור שבח שלהם. ויש אומרים⁷¹ דכל זה דוקא כשלא היה החוב כנגד הקרן והשבח, לכך שמין להם השבח וההוצאה כו' ונוטלים הפחות אבל אם היה החוב כנגד שניהם נוטל הכל ואינו נותן להם ההוצאה כלל.

⁶⁵ שו"ע ונו"כ קטו ד

⁶⁶ דאין להם על מי לחזור ולכך אין לו בשבח אפילו שבח היתר על הוצאה. אורים לה

⁶⁷ ש"ך שם לא שכן דעת הרי"ף והרמב"ן ור' ירוחם ושאר הפוסקים, ושכן עיקר, ובאורעם שם כתב שאין דבריו נראים.

⁶⁸ רמ"א שם שכתב בן לשיטת הרא"ש [המובא בציונים אות י"ז] דכתב שם בסעיף ג' דיש אומרים דגם משבח דממילא אינו גובה, וקמ"ל"ן כאן דגם מיתומים אף על גב דכרעא דאבוהון נינהו, אפ"ה אינו גובה אותו מהן, כמו שאינו גובה ממקבל מתנה שהוא איש אחר להמוכר. סמ"ע שם כא ועיי"ש בש"ך כג שהאריך להוכיח ולהכריע כדיעה ראשונה, וכ"כ באורים שם לו שכן יש להורות ונכון הוא לדינא.

⁶⁹ בזו לפי דעת המגיד משנה (פכ"א ממלוה ה"ז) כך הדין אם החוב עולה כפי הקרן ושבח, אז אילו האב השביח נוטל הכל ואין משלם כלום, אבל אם יתומים השביחו נוטל השבח ומשלם להם הוצאה, אבל אם החוב רק כנגד הקרן, אזי אם אביהם השביח אין לו רק הקרן ולא שבת, ואם יתומים השביחו כיון שהוא אפותיקי נוטל כל שבח ומשלם הוצאה, ובזה יפה כח הבעל חוב, ואם יתומים השביחו מאילו השביח האב, עיין שם במ"מ. אורים שם לו

⁷⁰ שו"ע ונו"כ שם ו

⁷¹ רמ"א שם דברי מור"ם בזה המה תמוהין מאד, כי המור [סעיף י"ד] כתב בהדיא דנותן להן ההוצאה גם בזה, וכ"כ התוס' פ"ק דב"מ [דף ט"ו [ע"ב ד"ה כגון]] והרא"ש שם [סי' ל"ט] בהדיא דצריך ליתן ליתומים שהשביחו בו הוצאתן או הוצאות שיעור שבח לעולם, אפילו הלוא לאביהן שיעור ארעא ושבחא וגם עשאה לו אפותיקי. סמ"ע שם כג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יב. בעל חוב גובה את השבח ... אפי' שבח המגיע לכתפים

הקונה קרקע⁷² שמשועבדת לבעל חוב, כשבא בעל חוב לטרוף מן הלוקח, אם כתב לו הלוח דאקנה⁷³, השבח שמשביחין הנכסים גם כן בכלל דאקנה הוא, שהרי זה כאילו נעשה השבח בידו הואיל ועודנו משועבד מכוחו לבעל חוב, לפיכך אם החוב כנגד הקרן והשבח יטרוף הבעל חוב גם השבח שהשביח בשדה ביד הלוקח, בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או שנתייקרה, בין שבח שהשביחו מחמת הוצאה.

אלא שאם שבחו מאליהם טורף כל השבח ואין ללוקח בו כלום כיון שלא טרח בו, ואם השביח מחמת הוצאה נוטל הלוקח תחלה מן השבח כנגד ההוצאה, ומה שהוא יתר על ההוצאה חולקין הבעל חוב והלוקח, הואיל והלוקח הוציא עליו הוצאה וטרח בו. ויש אומרים⁷⁴ שבכל ענין אינו גובה הבעל חוב רק חצי השבח אפילו בשבח שהשביחו הנכסים מאליהם, וכן עיקר.

כיצד, היה עליו חוב של מאתים וזו ומכר ללוקח שדה שוה מנה, והשביחה ביד הלוקח בין מאליה בין על ידי הוצאה, בין היה השבח יתר על ההוצאה בין היתה הוצאה יתר על השבח עד ששוה מאתים, טורף הבעל חוב ממנה ק"ג מנה של דמי השדה ונ' של השבח ואין צריך לתת כלום ללוקח בשביל ההוצאה, והלוקח יקח נ' של שבח הנשארים, וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדין שמכר או נתן לאחר שמכר השדה ללוקח, אבל השבח שטרף ממנו הבעל חוב אינו גובה אותה הלוקח מנכסי המוכר אלא מבני חורי ולא ממשועבדין, וטעמא שאינו גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם שאין קול יוצא על השבח ולא ידעו הלוקחות לזיהר.

וכל זה לא מיירי אלא שכתב ללוקח גם כן דאקנה, אבל אם כתב ללוקח בהדיא שלא יגבה מדאקנה, אין ללוקח בשבח כלום.

ולא מיירי ג"כ אלא בשבח ששבחו הנכסים בעוד המוכר חי, אבל מה ששבחו הנכסים לאחר מיתת המוכר אין לבעל חוב בו כלום, דכיון דמשום דאקנה אתינן עליה, מה שהשביחה לאחר שמת לא קנאו מוכר מעולם והרי נשאר כולו ללוקח.

⁷² שו"ע ונו"כ שם קטו א

⁷³ כתב הסמ"ע היינו למאן דס"ל בדאקני לא אמרינן אחריות ט"ס הוא כמ"ש בר"ס קי"ב מיהו אפי' לפי שיטתייהו א"צ דאקנה כ"א הלוח למלוה אבל בלוקח לענין השבח אמרינן דהוי כאילו כתב לו דאקנה לכ"ע. והשי"ך השיג עליו בזה ע"ש

⁷⁴ רמ"א שם וטעמא שהשבח שהשביח ביד הלוקח אפילו מאליו הוי כאילו קנאו המוכר אחר שמכר השדה ללוקח, והרי חל שיעבוד המלוה והלוקח בבת אחת בשוה שהרי כתב לשניהם דאקנה, לפיכך חולקין אותו השבח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**יג. אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב ...
שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו**

עוד התבאר במסכת ב"ק דף צו. ולעיל דף טו: שבעל חוב שטרף⁷⁵ בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו הן מן הקרן הן מן השבח כפי שהתבאר לעיל דף צה: רואין הנשאר מהקרקע אם יש בו שיעור כדי שדה בשדה או גינה בגינה, כגון שנשאר לו בשדה בית ט' קבין ובגינה בית חצי קב⁷⁶, יכול בעל חוב לומר ללוקח טול חלקך בקרקע, ואין הלוקח יכול לומר לו תן לי חלקי במעות כיון שיש לו שיעור שדה או גינה⁷⁷. והוא הדין שאין הבעל חוב יכול לכופו שיתננו לו והוא יתן לו מעות.

ואם אין בו שיעור שדה או גינה כנזכר אז תלוי ברצון הלוקח, אם ירצה יטול הקרקע ואם ירצה צריך הבעל חוב ליתן לו מעות⁷⁸. יש אומרים שהוא הדין אם לא היה דמי החוב רק נגד הקרן ולא נגד השבח, שאז נשאר כל השבח ללוקח גם הדין כך.

ודוקא שלא עשאו המוכר אפותיקי, אבל אם עשאו אפותיקי גובה בעל חוב אף השבח⁷⁹, כיון שאומר קרקעי היא שהשתבחה שהרי היא כמכורה לי מתחלת השיעבוד כאפותיקי⁸⁰, רק שנותן ללוקח הוצאותיו⁸¹, ואם ההוצאה מרובה על השבח, אין לו הוצאה רק כדי השבח בלחוד.

⁷⁵ שו"ע ונו"כ קטו ב

⁷⁶ שהוא שיעור שדה, וחצי קב הוא שיעור גינה, וכמו שכתבו הטור [והמחבר] בסימן רי"ח [טור סעיף ח' ומחבר] סעיף ט' ע"ש, וגם [במחבר] בריש סימן קע"א [סעיף ג']. סמ"ע שם יג

⁷⁷ סמ"ע שם יד מהטור

⁷⁸ כתב המגיד משנה (פכ"א ממלוה ה"ה) אם החוב קטן ואם ישומו לו קרקע לא יהיה שמו עליו אין מכריחין לקבלו רק משכירין או מוכרין הקרקע לזמן כדי שיקבל מדמי שכירות מעותיו, ש"ך (סקכ"ג).

⁷⁹ אפילו לא מסיק ביה רק שיעור ארעא לבד והשבח עודף על חובו גובה כל הקרקע דיטעון קרקע שלי השבחה, כן דעת רוב מחברים. והש"ך (סקכ"ו) ביקש להכריע כדעת החולקים דאף באפותיקי לא שקיל יותר מכדי חובו, ועיין תומים (שם) כי אין הכרעתו מכרעת ובטל ממש היחיד במעוטו. תומים כח

⁸⁰ לבוש שם ובש"ך כה כתב ולפי זה אפילו בלא דאקני' או אפי' שמפורש בשטר שלא יגבה מדאקני' גובה הבע"ח השבח מטעם דארעאי אשבח, ה"מ כתב דיש שטה אחרת בזה שלא יפה כח האפותיקי לטרוף יותר משעור חובו אלא שיכול לסלק להלוקח בדמים ואינו מחויב לתת לו קרקע אבל לענין השבח אין חילוק באפותיקי ולזה נטת דעת הש"ך והכריח כן בראיות ע"ש דמסיק וכו' ז"ל סוף דבר לפ"ד שטה זו עיקר בגמ' ובסברא אך כיון שרבו הראשונים החולקים אינני כדאי להכריע אבל מכל מקום נ"ל ברור שיכול הלוקח לומר קים לי כוותיהו עכ"ל. אולם עיין אורים שם כז שלרוב מחברים ס"ל כדיעה ראשונה והחולקים בטילין במעוטן.

⁸¹ והיינו בדלא הלוח לו אלא שיעור ארעא, אבל אם הלוח לו שיעור ארעא ושבחא אינו נותן לו אפילו מן ההוצאה כלום, כ"כ הטור בהדיא בסעיף ו. סמ"ע שם טו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**יד. המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז
השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות
זוז אין השביעית מן המנין**

כבר התבאר לעיל דף קז: קז. וקט. שלא ישנה⁸² השוכר או המקבל לזרוע בו מין המכחיש את השדה יותר מהמין שהתנה עם בעל השדה, ויש אומרים⁸³ שבקבלנות מותר לזרוע מין המכחיש יותר אם הפירות שווים יותר, שמכיון שמקבל יותר לא איכפת לבעל הקרקע במה שתכחיש השדה. ויש אומרים⁸⁴ שבכל אופן לא ישנה אפילו למין שאינו מכחיש יותר. כיון שמתנאי הקבלנות לתת לו מפירות אותה שדה, יש לומר שמקפיד מפני שצריך מאותו המין שהתנה, ואף על פי שיכול לקנות אותו המין ממקום אחר, אפשר שרוצה בפירות שדהו דוקא⁸⁵.

לפיכך המקבל⁸⁶ שדה מחבירו לשנים מועטות פחות משבע שנים לא יזרענה פשתן, משום שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה⁸⁷ ואינה חוזרת ליושנה עד שנים רבות.

שכרה⁸⁸ או קבלה ז' שנים זורעה שנה ראשונה פשתן ואין השביעית מן המניין, שכרה או קבלה שבוע אחד שביעית מן המניין.

טז. שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום

⁸² שו"ע ונו"כ שכר א

⁸³ רמ"א שם

⁸⁴ שם

⁸⁵ ועי' בט"ז (שם) שהקשה דא"כ גם בחכירות הרי צריך לתת לו מפירות השדה, ונראה דס"ל שבאמת להלכה גם בחכירות יכול לעכב שלא ישנה לדיעה זו, ועי' פת"ש, ובשו"ע לא הזכיר מה דינו בדיעבד אם שינה, ונראה דדמי למוסיף משאוי על החמור וכיוצא בזה, שאם שינה בדבר שדרך להוסיף שכר, צריך גם כאן להוסיף, בין בשכירות וחכירות ובין בקבלנות, אא"כ מה ששינה שזה יותר.

⁸⁶ שו"ע ונו"כ שכה

⁸⁷ ובפחות משבע שנים אין הקרקע חוזרת לכוחה כבראשונה. סמ"ע שם א

⁸⁸ רמב"ם הלכות שכירות פרק ח הלכה ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

נאמר בפרשת כי תצא (דברים כד פסוק טו) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבֹא עֲלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ וּנְצַטּוּיֶנּוּ בַזֶּה⁸⁹ לְשֵׁלֶם אֶת שְׂכָר מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל הַפּוֹעֵל בְּזִמְנוֹ⁹⁰. וּנְמִנִית מִצּוֹת עֲשֵׂה זֶה בְּמִנִּין הַמִּצּוֹת⁹¹.

וצריך לשלם שכרו במזומנים⁹², ואפילו אין לו רק שוה כסף חייב לטרוח ולמכור כדי לשלם לפועל מעות מזומנים, וכן אינו יכול לומר⁹³ לו טול מה שעשית בשכרך.

בעלים המשהה את הפרעון אחר זמנו, ואינו משלם לשכירו – הפועל את שכרו, אלא אומר לו המתן לי ואשלם לך מאוחר יותר ביטל מצות עשה הנזכרת ועבר בלא תעשה שנאמר (ויקרא יט פסוק יג) לֹא תִלֵּין פְּעֻלַת שְׂכִיר אֲתָךְ עַד בֹּקֶר⁹⁴.

⁸⁹ כתב באהבת הסד (בפתיחה לדיני תשלומי שכר שכיר) וז"ל, תשלומי שכר שכיר הוא דבר העומד ברומו של עולם, שיש על זה כמה וכמה לאוים מפורשים בתורה, ויש בני אדם מזולזלים בהם בעו"ה, ונקל להם לאחר את התשלומין בשביל איזו סיבה קלה, כגון שמתעצל לילך וליקח ממנו שהניח ביד אחרים, או לילך ולפרוט את המטבע הגדולה שיש לו בשביל לשלם לשכיר בזמנו, ומן הדין מחויב בכל זה אפילו אם הפועל עשיר, וכ"ש אם הפועל עני כמה מחויב בעה"ב לראות לשלם לשכיר בזמנו כדי שיהא לו במה לחיות הוא ואנשי ביתו, וכמה דכתיב בקרא (בפ' תצא) ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא ואילו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. לך נא ראה מה דאיתא בזה"ק (פ' קדושים), והנה הפסוק הנ"ל שהבאנו הלא מזהיר אפילו אם הוא משלם לו אך שמאחר את תגמולו ואינו משלם לו בזמנו, וכ"ש אם הוא עושק שכרו לנמרי ואינו משלם לו, או שפוחת ממה שהשווה אתו בתחלה אפילו פרוטה אחת, דהוא גולן נמור ועובר על לא תעשוק את רעך ולא תגזול וגו' כדאיתא בגמרא, וגם בידי הנביאים הזהיר השי"ת ע"ז מאד ואמר (מלאכי ג) וקרבותי אליכם למשפט והייתי עד ממחר במכשפים וגו' ובעושקי שכר שכיר וגו', ומה שאמר וקרבותי וגו' עד ממחר היינו שהקב"ה בעצמו הוא הדיין והוא העד ע"ז למהר להנקם מהעושק ש"ש, וכדאיתא בסוכה (דף כט) בשביל ד' דברים נכסי בע"ה יורדין לטמיון על כובשי שכר שכיר ועל עושקי שכר שכיר וכו' (כובשי שמדחהו בלך ושוב, עושקי גזולי שכרו, רש"י), ובעו"ה יש אנשים שנקל להם לפחות להשכיר משכרו ולא ידעו בנפשם הוא שעוברים על לאוין דאורייתא, גם מצוי בעו"ה אצל איזה אנשים שהשכיר דופק על פתחיהם לילה ויום ואין שומע לו, ובפרט אם העסק הוא על איזה דבר קמץ, ולא יתנו לב שבדיני תורה אין חילוק בין דין של פרוטה לדין של מאה מנה, ועי' שד"ח (כללים מערכת הב' אות סח ובפאה"ש סימן כו) אם גם בעכו"ם יש מצוה של ביומו תתן שכרו, ובקב הישר (פרק יד) כתב שהכובש ש"ש של עכו"ם ג"כ עונשו גדול מאוד, ובשו"ת תשורת ש"י (ח"ב סימן פו) מסתפק גם בישראל מומר אם עובר, עיין שם.

⁹⁰ רמב"ם שכירות פ"א ה"א, טו"ש"ע חו"מ שלם א, וראה ב"ח (טו"ש"ע חו"מ סי' שלם) ש"ביומו" פירושו בזמנו.
⁹¹ סהמ"צ לרמב"ם עשה ר, סמ"ג עשין צ, החינוך מצוה תקפה. וכ"כ ביראים קלה קעג, סמ"ק רנה, רבינו ירוחם מישרים נתיב ו ח"ב, הרדים פמ"ז כו פכ"ט כה.

⁹² ש"ך (סימן שלו סק"ד) בשם כמה ראשונים (בכנה"ג (סימן עד הגה"ש אות ג) בשם ש"ג מצדד לומר שחוב שכירות דינו כהלואה שניתן לתבוע בכל מקום

⁹³ שו"ע ונו"כ שלו ב

⁹⁴ שנאמר: "ולא תבא עליו השמש" (דברים שם), ונאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר" (ויקרא יט יג).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לכתחלה לא ישכור פועלים אם יודע שלא יוכל לשלם בזמנו⁹⁵.

זמן הפרעון לשכיר יום הוא כל הלילה⁹⁶, ובמשך זמן זה צריכים הבעלים להשתדל ולחפש כסף לשלם לשכיר⁹⁷. ואם עבר הלילה דהיינו שלא פרע לו את שכר עבודתו עד עלות השחר⁹⁸ עבר על עשה, לא תלין פְּעֵלַת שְׂכִיר, ולא דלא תלין פְּעֵלַת שְׂכִיר⁹⁹.

זמן הפרעון לשכיר לילה הוא כל היום¹⁰⁰, ובמשך זמן זה צריכים הבעלים להשתדל ולחפש כסף לשלם לשכיר¹⁰¹. ואם עבר הלילה דהיינו שלא פרע לו את שכר עבודתו עד ששקעה החמה, עבר על עשה פְּיוֹמוֹ תַּתְּן שְׂכָרוֹ ולא דולא תבוא עָלָיו הַשְּׂמֵשׁ¹⁰².

⁹⁵ אהבת חסד פרק י סעיף יב (והביא מדברי התנוד (מצוה תקפת) שראוי לכל בר דעת שיהיה הכסף בידו מרם שישכור פועלים, אלא שאין זה לעיכובא), ולכן כתב שאם רוצה ליסע מביתו ולא יחזור עד שיעבור הזמן, צריך להזמין מעות עבור הפועל קודם שיסע, ובנתיב החסד (שם) כתב בשם הפמ"ג (בספר מתן שכרן של מצוות) שמסתפק באם נתן לשליח שישלם לפועל אם יכול לסמוך על זה, דבדאורייתא לא אמרינן חוקה שליח עושה שליחותו, ובשו"ת הלק"ט (ח"ב סימן לא) כתב שאם זיכה בעה"ב לפועל ע"י אחר, יש צדדים בזה, ומסתברא שכל שביד הפועל לילך וליקח שוב אינו עובר, בין נתרצה הפועל ובין לא נתרצה, דהא ליכא לא תלין אתך, ע"כ, ונראה כוונתו שצריך שידע הפועל שהמעות ביד אחר, ואף על פי שלפי הטעם שכתב משמע שכל שאין שכרו אצלו עובר, יש לעיין בזה, ועכ"פ נראה שהעשה של ביומו תתן שכרו אינו מקיים.

⁹⁶ ספרי דברים שם, משנה ב"מ קי ע"ב, רמב"ם שם ה"ב, מו"ש"ע שם ג. ומתבאר שם בגמרא שהפסוק שנאמר בו "לא תלין", דהיינו שיפרע את חובו כל הלילה מדבר אלא בשכיר יום, שהרי שכיר לילה חייב לעבוד כל הלילה עד הבוקר, ולא נתחייבו לו הבעלים בתשלום השכירות עד שהגיע הבוקר, ד"שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף".

⁹⁷ שנתנה תורה לבעלים זמן של עונה אחת, יום או לילה, רש"י עה"ת ויקרא יט יג, לבוש סי' שלט, סמ"ע שם ס"ק ה. והחינוך שם כתב שהתורה אמרה בשכר שכיר: "כי אליו הוא נושא את נפשו" (דברים כד טו), דהיינו שבאחר המזונות יאבד הגוף, וכיון שדרכם של בני אדם לפעמים להתענות יום אחד, יכול הוא לשלם לו במשך כל היום.

⁹⁸ עי' הגהות הו"י לר"ף ב"מ שם.

⁹⁹ "ברייתא וגמ' שם, ועי"ש ברש"י ובגמ' ק"י. ועי' להלן אם בכל אחד מהם עובר גם על הלאו השני.

¹⁰⁰ ספרי שם, משנה ב"מ קי ע"ב, רמב"ם שם, מו"ש"ע שם, ומבואר שם בגמרא שהפסוק שנאמר בו "לא תבוא עליו השמש", מדבר בשכיר לילה, שהרי שכיר יום חייב לעבוד כל היום עד הלילה, ונמצא שקודם הלילה אין כל חיוב על הבעלים לשלם לו.

¹⁰¹ שנתנה תורה לבעלים זמן של עונה אחת, יום או לילה, רש"י עה"ת ויקרא יט יג, לבוש סי' שלט, סמ"ע שם ס"ק ה. והחינוך שם כתב שהתורה אמרה בשכר שכיר: "כי אליו הוא נושא את נפשו" (דברים כד טו), דהיינו שבאחר המזונות יאבד הגוף, וכיון שדרכם של בני אדם לפעמים להתענות יום אחד, יכול הוא לשלם לו במשך כל הלילה.

¹⁰² ברייתא וגמ' שם, ועי"ש ברש"י ובגמ' ק"י. ועי' להלן אם בכל אחד מהם עובר גם על הלאו השני.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בעלים שאינו רק משהה את שכר הפועל שלו¹⁰³ אלא אינו רוצה לשלם כלל, כגון שאומר לו שלמתי לך כבר, או שאומר לא שכרתוך וכיוצא בזה, נקרא "כובש שכר שכיר", ועובר על חמשה¹⁰⁴, וי"א ארבעה¹⁰⁵ לאויין¹⁰⁶. ועל עשה אחד¹⁰⁷.

י"א¹⁰⁸ ששכיר יום המשהה את שכר הפועל כל הלילה והמשיך להשהותו אף ביום עד שקיעת החמה עבר על שני לאויים¹⁰⁹, וכ"כ שכיר לילה המשהה את שכר הפועל כל היום והמשיך להשהותו אף בלילה עד עלות השחר עבר על שני לאויים¹¹⁰. וי"א שעברו רק על לאו אחד¹¹¹.

טז. שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום

שכיר שעות, שאינו שכור לכל היום או לכל הלילה, אלא לעבודה אחת קצרה כגון בצירת אשכול אחד של ענבים, בכלל איסור זה של השהיית שכר שכיר¹¹².

¹⁰³ דהיינו שאומר המתן לי שאשלם לך מאוחר יותר.

¹⁰⁴ הגרסא שלפנינו בתוספתא ב"מ פ"י ונמ' שם קיא ע"א. ועי' ב"ח וסמ"ע שם.

¹⁰⁵ גרסת הרי"ף (שם) והרמב"ם (שם ה"ב).

¹⁰⁶ א) "לא תגזל" – ויקרא יט יג. ב) "לא תעשוק את רעך" – שם. ג) "לא תעשוק שכר עני ואביון" – דברים כד יד. ד) "לא תלין פעולת שכיר", ה) "לא תבוא עליו השמש", ונחלקו הראשונים בדברי הנמרא שם (האומרת שאע"פ ש"לא תלין" אינו בשכיר לילה ו"לא תבוא" אינו בשכיר יום, מכל מקום נחשבים לשני לאויין, הואיל ושם שכירות אחד הוא). לדעת רש"י והראב"ד (שם בשטמ"ק) באמת לא נאמרו כל האויין בשכיר אחד, אלא שבשם "שכיר" בכלל יש את כל העברות הללו, אף ש"לא תלין" ישנו רק בשכיר יום ו"לא תבוא" רק בשכיר לילה. והכס"מ כתב בדעת הרמב"ם שם שכובש שכר שכיר עובר על כל האויין, בין בשכיר יום ובין בשכיר לילה, ששכיר יום כשהלין עד הבקר עובר בלא תלין, וכשהוסיף באיחורו עד ששקעה עליו חמה, עובר גם בלא תבוא, וכן בשכיר לילה כששקעה עליו חמה עובר בלא תבוא, וכשהוסיף וכבש את השכר עד שהאיר הבקר, עובר גם בלא תלין, ועי' פרישה אות א.

¹⁰⁷ "ביומו תתן שכרו", כנ"ל בתוספתא ב"מ פ"י ונמ' שם קיא ע"א. ועי' ב"ח וסמ"ע שם. וביאר הנימוק"י שלגירסת הרי"ף והרמב"ם "ארבעה לאויין", צ"ל ששני האויין של לא תעשוק [לא תעשוק את רעך], ו"לא תעשוק שכר עני ואביון", נחשבים ללאו אחד כיון שנאמרו בלשון אחד, ועי' דרישה שם.

¹⁰⁸ מגיד משנה ולח"מ שם בדעת הרמב"ם.

¹⁰⁹ בעלות השחר ב"לא תלין" וכששקעה החמה ב"לא תבוא".

¹¹⁰ כששקעה החמה עבר ב"לא תבוא", ובעלות השחר ב"לא תלין".

¹¹¹ שכיר יום על "לא תלין", ושכיר לילה על "לא תבוא" – כס"מ שם בדעת הרמב"ם, ועי' פרישה אות א.

¹¹² משנה ב"מ קי ע"ב, ונלמד שם בנמרא (נמ' שם קיא ע"ב) מהא דנאמר: "ואליו הוא נושא את נפשו" – דבר שהוא מוסר את נפשו עליו, ודהיינו כל מי ששיעבד עצמו לבעלים בכלל זה, ואף שכיר שעות בכלל האיסור – רש"י שם, ואפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים – גמ' שם, [כלומר: "שכיר שעות" – רש"י ותוס' שם], או לפי ש"אתך" ("לא תלין פעלת שכיר אתך") בא לרבות דאפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים אסור – ב"מ שם לפי ר' יוסי ב"ר יהודה. [וראה לקמן שנחלקו התוס' והריטב"א מה החידוש בדברי הנמרא "אפילו אשכול אחד של ענבים", תוס' סובר שהחידוש בזה שאע"פ שאת אותו אשכול אכל

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שכיר שעות של יום, דהיינו פועל שנשכר לעבוד מהבוקר עד הצות היום, זמן התשלום שלו כל היום¹¹³, ואם לא שילם לו הבעלים עד שקיעת החמה עובר בולא תבוא עליו השמש¹¹⁴.

גם בשכיר שעות של לילה, זמן התשלום שלו כל הלילה, ואם לא שילם הבעלים עד שעלה עמוד השחר הוא עובר בלא תלין פגעלת שכיר¹¹⁵.

יז. שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום

פועל ששכרוהו לתקופה, כגון שכיר לשבוע¹¹⁶ שכיר לשנה ושכיר לשבע שנים¹¹⁷ אם נגמר זמן השכירות ביום, זמן התשלום שלו הוא עד סוף היום, ואם לא שילם לו הבעלים עד שקיעת החמה הוא עובר בולא תבוא עליו השמש¹¹⁸.

פועל ששכרוהו לתקופה, כגון שכיר לשבוע¹¹⁹ שכיר לשנה ושכיר לשבע שנים¹²⁰ אם נגמר זמן השכירות בלילה, זמן התשלום שלו כל הלילה, ואם

הפועל, עובר הבעלים באיסור זה כשלא שילם את שכרו. והריטב"א סובר שהחידוש בזה שאע"פ ששכר הפעולה של בצירת אשכול אחד הוא פחות משהו פרוטה, עובר הבעלים באיסור זה כשלא שילם את שכרו. וראה לקמן.

¹¹³ שהרי משהגיע הצות כלתה שכירותו ונשתעבד בתשלומיו.

¹¹⁴ ברייתא שם קיא ע"ב הן לדעת רבי יהודה והן לדעת רבי שמעון, והן לדעת רב ושמואל בגמרא שם.

¹¹⁵ רא"ש שם, רמב"ם פ"א ה"ב, טור וש"ע ה"מ ס' שלט סעיפים ד וה'. לפי הכללים – ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה, והלכה כרב באיסורים. ודלא כסמ"ג לאוין קפא, יראים השלם ס' קכו וס' קלה. שפסקו בשמואל להלן קיא. לפי הכלל – "הלכה בשמואל בדינים". ועי' יראים השלם ס' קעג שסותר דברי עצמו ופסק כרב, ועי"ש בתועפות ראם אות ב.

¹¹⁶ בלשון הו"ל נקרא שכיר שבת.

¹¹⁷ בלשון הו"ל נקרא שכיר שבוע.

¹¹⁸ ב"מ שם.

¹¹⁹ בלשון הו"ל נקרא שכיר שבת.

¹²⁰ בלשון הו"ל נקרא שכיר שבוע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לא שילם הבעלים עד שעלה עמוד השחר הוא עובר ב לא תלין פְּעֻלָּת שְׂכִיר¹²¹.

והכלל הוא שאימתי עובר, כל שנגמרה השכירות ביום, בין שכיר יום ובין שכיר שעות, בין שכיר חודש או שבוע, עובר בסוף היום¹²² שנגמרה השכירות, וכל שנגמרה השכירות בלילה עובר בסוף הלילה¹²³, ויש אומרים¹²⁴ שאם גמר מלאכתו בערב שבת בסוף היום, אינו עובר עוד באיסורי תורה לאחר השבת.

בזמננו, שהפועלים שהם שכירי יום אין דרכם לעבוד עד שקיעת החמה, וגומרים את עבודתם מבעוד יום, והבעלים השוכר אף הוא יודע מראש שכך מנהגם ועל דעת כך שכר אותם, דינם כשכירי שעות, ולכן כבר ששקעה חמה ולא שילם להם הוא עובר משום "ביומו תתן שכרו" ומשום "לא תבוא עליו השמש"¹²⁵. אבל אם עשו מלאכה עד הלילה, אף בזמננו יכול הבעלים לשלם לו כל הלילה, ואף על פי שלא התנה הבעלים בפירוש שיעבדו עד הלילה¹²⁶.

¹²¹ רא"ש שם, רמב"ם פי"א ה"ב, טור ושו"ע הו"מ סי' שלט סעיפים ד וה. לפי הכללים – ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה, והלכה כרב באיסורים. ודלא כסמ"ג ודעימיה. ובדרישה (שם סי' שלמ) כתב שבשכיר תקופה מודים הר"ף [הרמב"ם והרא"ש] שאם נגמר זמן השכירות בלילה אינו עובר עד ששקעה החמה למחרתו, שסובר הדרישה שכו"ע מודים ש"לא תלין" משמעותו לינת כל הלילה (עי' לעיל סברת התוס' לגבי שכיר שעות של הלילה), אלא שמשמעות זו היא רק כשנכנס לעבודת כל היום וכל הלילה, כגון שכיר תקופה, שחייב לעבוד ימים שלמים אלא שנכנסו קצת שעות אף בלילה, [ורק שכיר שעות, סוברים הראשונים הנ"ל שכשם שעבודתו היא לשעות כך לינתו היא בשעות].

¹²² וכתב באהבת חסד שלכתחלה יזהר לפרוע קודם שקיעת החמה, שלאחר השקיעה כבר ספק לילה, ואם לא פרע יראה עכ"פ לפרוע קודם צאת הכוכבים, ואף אם גמר מלאכתו בעת השקיעה ימהר לפרוע קודם צה"כ, ואם לא פרע יזהר לפרוע בלילה, דשמא כשהפסיק עבודתו כבר היה לילה ויעבור בבוקר בבל תלין, וכן אם גמר בע"ש מעט קודם השקיעה ימהר לפרוע מיד, ועי' בנתיב החסד (שם), ובשר"ח (כללים פאה"ש מערכת ה' סימן כו) שדן בדבריו.

¹²³ וכתב באהב"ח בשם רש"י דסוף הלילה היינו בעמוד השחר.

¹²⁴ ספר החנוך (מצוה תקפח), וכתב במנ"ח (מצוה רל) דאע"פ שאיסור תשלום שכר בשבת אינו אלא מדרבנן, לא גרע מיום השוק, ובשר"ח (כללים פאה"ש מערכת ה') האריך בענין תשלום שכר שכיר בע"ש, עפ"י מ"ש בשם האריז"ל שביומו תתן שכרו ר"ת שבת, והביא שם שאינו מקבל קדושת נשמה יתירה אם לא פרע שכר שכיר, ודן שם באריכות בדברי החנוך אם בע"ש עובר, והביא גם בשם שו"ת משכנות הרועים (סימן יט) שהאריך ג"כ בזה, ודן שם במי שהביא לו האומן החפץ לאחר שקיבל שבת, ומצדד לומר עפ"י מ"ש האחרונים בשם המרדכי שבשבת שאסור להטיל ציצית אינו עובר בבגד בלא ציצית, וא"כ מסברא אינו עובר, אלא שמ"מ יכול לצוות לאחר שיתן לאומן שכרו, כמבואר באו"ח סימן רסג (סעיף יז), ומסיק שמ"מ אם ידוע לאומן שבעה"ב כבר קיבל שבת הו"ל כיום השוק (והעיר השד"ח דשאני התם שמתחלה נשכר ע"ד כן), ועוד דלא גרע מאין לו מעות, עיין שם, ועי' עוד באור שמח (פרק יא מה' שכירות).

¹²⁵ ב"י שם, ע"פ נמוק"י, רמ"א בשו"ע שם ג.

¹²⁶ שודאי לכך נתכוונו בתחילה, שאם יעבדו עד הלילה שלא יתחייב לשלם קודם – שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**יח. שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך ...
עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה אל תאמר
לרעד לך ושוב ומחר אתו ויש אתך**

שכיר יום שזמן הפרעון שלו כל הלילה¹²⁷. ועבר הלילה הראשון ולא פרע לו את שכר עבודתו עד עלות השחר¹²⁸ ועבר על הלאו ד"לא תלין"¹²⁹. וממשיך להשהות את תשלום שכר העבודה של הפועל, אינו עובר שוב על לאו זה¹³⁰. אלא על איסור דרבנן בלבד, וכל רגע ורגע שהוא משהה את השכר אצלו הוא עובר זה¹³¹.

שכיר לילה שזמן הפרעון שלו כל היום¹³². ועבר היום הראשון ולא פרע לו את שכר עבודתו עד שקיעת החמה ועבר על הלאו ד"לא תבוא עליו השמש"¹³³. וממשיך להשהות את תשלום שכר העבודה של הפועל, אינו עובר שוב על לאו זה¹³⁴. אלא כל רגע ורגע שהוא משהה את השכר אצלו הוא עובר על איסור דרבנן¹³⁵. ויש חולקים¹³⁶.

¹²⁷ ספרי דברים שם, משנה ב"מ קי ע"ב, רמב"ם שם ה"ב, מוש"ע שם ג.

¹²⁸ ע"י הגהות הו"י לרי"ף ב"מ שם.

¹²⁹ ברייתא וגמ' שם, ועי"ש ברש"י ובנמוק"י.

¹³⁰ דאמרו בב"מ קי ע"ב (מקורו בתו"כ פרשת קדושים) "נאמר: "לא תלין וגו' עד בקר", – ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע שעד בוקר, והרי סתם לינה היא עד בוקר כמו שכתוב בנותר: "ולא ילין לבקר" (שמות לד כח), מה תלמוד לומר "עד בוקר", מלמד שאינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד, – ונפסק ברמב"ם פ"א ה"ח, מוש"ע שלט"ח.

¹³¹ גמ' שם, עי"ש שלמדוהו מהפסוק (משלי ג כח): "אל תאמר לרעד לך ושוב ומחר אתן", ונפסק ברמב"ם שם, ובמוש"ע שם.

¹³² ספרי דברים שם, משנה ב"מ קי ע"ב, רמב"ם שם ה"ב, מוש"ע שם ג.

¹³³ ברייתא וגמ' שם, ועי"ש ברש"י ובנמוק"י.

¹³⁴ נמוק"י שם על הגמרא ב"מ קי ע"ב. ומבאר האור שמח (סנהדרין פט"ו ה"א) שאף על פי שב"לא תלין" יש לימוד מיוחד שם בגמ', ראה לעיל שהבאנו שלמדוהו מהיתור "עד בוקר", ול"לא תבוא" אין לימוד מיוחד, אין זה אלא משום ש"לא תלין" משמעותו סתם לינת לילה איזה שהוא, ולכן הוצרו ללימוד של "עד בוקר" להורות שאינו עובר אלא בבוקר ראשון, אבל בלא תבוא הרי כתוב: "ביומו תתן וגו'", דהיינו יום שלו, שהוא יום השכירות, וממילא אינו עובר רק ביום הראשון בלבד.

¹³⁵ ע"פ הנ"ל לגבי שכיר לילה, שלמדוהו בגמ' שם מהפסוק (משלי ג כח): "אל תאמר לרעד לך ושוב ומחר אתן".

¹³⁶ שטמ"ק שם בשם שיטה שכתב שהוא עובר ב"לא תבוא" לעולם, דהיינו כל יום שעובר הוא עובר על איסור נוסף מן התורה. עי"ש שכתב שדוקא ב"לא תלין", שיש בו לימוד מיוחד, אינו עובר אלא בבוקר ראשון.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

איסורי תורה עובר אפילו כשהוא טרוד, אבל על איסור דרבנן אינו עובר אלא כשאינו טרוד ורק מבקש לדחותו¹³⁷.

יט. האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן

האומר¹³⁸ לשלוחו¹³⁹ צא ושכור לי פועלים ואמר להם השליח שכרכם על בעל הבית, אין השליח עובר¹⁴⁰, ואף בעל הבית אינו עובר באיסורי תורה¹⁴¹, אבל באיסור דרבנן עובר¹⁴², ואם שכרן באופן שהשליח חייב בשכרן, השליח עובר.

¹³⁷ כן משמע בתוס' (ב"מ דף קיא ע"א) גבי יהודה בר מרימר, וכן בשו"ע (שם סעיף ז), וכ"כ בשו"ע הרב (סעיף יד) שאם הוא טרוד ואין לו פנאי רשאי לומר לך ושוב לאחר זמן כשיהיה לי פנאי, ומשמע אפילו יש לו מעות. ¹³⁸ שו"ע ונו"כ שם ז

¹³⁹ פת"ש מדייק מדלא קתני אומר אדם לשלוחו, שאינו אלא לענין דיעבד, אבל בשו"ע הרב כתב, גדולי החכמים היו נוהגים לשכור פועלים ע"י שליח וכו' כדי שלא יבואו לעבור בלא תעשה אם יהיו טרודים ולא יהיה להם פנאי לפורעם בזמנם, והוא עפ"י מ"ש בגמרא (ב"מ דף קיא ע"א) שיהודה בר מרימר עשה כן, ועפ"י דברי התוס' (שם) שזה מועיל לענין איסור תורה, ולענין איסור דרבנן אם הוא טרוד.

¹⁴⁰ שהרי אין שכרו עליו כלל, ומשמע שאפילו משום בל תשאה אינו עובר, ובכסף הקדשים (סימן קכו סעיף ט) כתב דמ"מ מוטל עליו תשלום השכירות. וכתב באהב"ח בשם ביאור הגר"א שאפילו שכרו לעשות בשלח, אם אמר לו שכרך על פלוני אינו עובר. ובשו"ת שו"מ (מהדו"ב ח"ג סימן מב) כתב שהנותן בנד לחייט לתקנו לצורך החייט עצמו והבטיח לו שכרו, אינו עובר, משום שאין פעולתו אתו (עיין שם כמה דברים בדרך דרוש בענין בל תלין), ולפי דבריו גם בשל הפקר אינו עובר, אבל משמעות הפוסקים שכל ששכרו עליו עובר.

¹⁴¹ בגמרא אמרו הטעם לפי שלא שכרו, ופירש"י ולא קרינן שכיר גביה, ובתוס' רי"ד הקשה הרי שלוחו של אדם כמותו, וכתב הטעם שאין סמיכות דעת מצד הפועל שיפרע בזמנו כשלא שכרו בעצמו, אבל לעצם חוב השכירות ע"כ בעה"ב חייב, ובשו"ת תשורת ש"י (ח"ב סימן פו) כתב בשם שו"ת שו"מ (מהדו"ו סימן א) שמדבריו משמע שגם חוב השכירות אינו על בעה"ב, ותמה על דבריו, וכן משמע מ"ש שעובר משום לא תשאה, והתשורת ש"י תירץ דהוי כמילי דלא מימסרי לשליח (וכ"כ גם הרש"ש, עיין שם), אבל לענין עיקר החיוב, כיון שגילה דעתו שרוצה לשכור חייב במה שפסק השליח, והאריך להוכיח שדוקא כשאמר לו סתם שכור לי פועלים, אבל בג"ד ששלחו לשכור רופא פלוני לא הוה בגדר מילי וחייב המשלח, ובמשך חכמה (פ' קדושים) מדייק מלשון תרגום אונקלוס שמפרש שכיר אתך דהיינו שהוא נשכר אתך, ולא קאי על שכר השכיר, ולכן ע"י שליח פטור.

¹⁴² שלא נתמעט אלא לענין בל תלין אבל החוב נשאר עליו, ועובר משום בל תשאה כשאר חובות. ומשמע בקצה"ח (סימן עה ס"ק יג) שביורד לשדה חבירו שלא מדעתו, שאין החיוב אלא משום שנהנה, ה"ז כשאר חוב ואינו עובר בבל תלין, וכ"כ בהדיא בפת"ש (סימן פט סק"ב), ונראה לפי דבריו דלאו דוקא כשהשביח בהוצאות, דה"ה בשכר הפעולה, ולכאורה ה"ה בעושה לחבירו טובה או פעולה מבלי שיבקש ממנו, אף על פי ששכר פעולה הוא אינו עובר, וכמ"ש בפת"ש (שם) דלא עדיף משכרו ע"י שליח.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אפוטרופוס על נכסי חברו, אף על פי שהפועל יודע שאין המלאכה שלו, ואפילו שכרו סתמא, הוי כאומר שכרך עלי, וכן אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ושכרה פועלים אפילו בסתמא, עוברת משום בל תליץ¹⁴³.

מנהל מוסד¹⁴⁴ או מפעל שמוטל עליו תשלום השכירות לפועלים, עובר כדין אפוטרופוס בנכסי חברו.

ומ"מ לאחר שנסתלק מגזברותו נפטר מחיובו, שיודע הפועל שאין אחריותו אלא כל זמן שהוא בתפקידו כגזבר, ויש להסתפק בגזבר הבא אחריו אם חייב בתשלום השכירות שהראשון שכר, וממילא גם בבל תליץ, ומסברא נראה שמכיון שנכנס כגזבר במקום הראשון, קיבל עליו כל אחריות קודמו.

וכל זה בגזבר של מוסד שידוע שאע"פ שיש מנהלים האחראים על המוסד, עיקר אחריות הבצוע והתשלום מוטל על המנהל או הגזבר היום יומי, אבל בעה"ב שיש לו פקידים המנהלים את מפעלו ואחראים לבצוע היום היומי, ועיקר האחריות עליו, אין זה גורע מאחריותו לחיוב תשלום שכר הפועלים, דהוי כאילו פירש שכרך על בעה"ב.

¹⁴³ באהבת חסד (פרק י סעיף ד) ובנתיב החסד (שם) מסתפק אם הבעל עובר, דאפשר שאינה אלא כשליח דעלמא, או דילמא אשתו כגופו, ובערוה"ש פשיטא ליה דאשתו כגופו לענין זה.

¹⁴⁴ פתחי חושן חלק ד פרק ט הערה סו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

